

Anadolu Din ve İnançları Platformu / Kültürel Mirasımızı Sırtlayanlar / Bölüm 24

Doğan Bermek, İştar Gözaydın, Vanessa Obaldia ile “Bir Konferansın Ardından”
ADİP İnanç Mekanlarında Dönüştürmeler Uluslararası Konferansı

KONULAR: Konferansın Ana Temaları, Modern Hukuk ve Uluslararası Hukuk Açısından Dönüşümler, Sosyal ve Kültürel Etkiler: Toplumsal Barış ve Hoşgörü Üzerine Etkiler, Gelecek Perspektifleri ve Korunması İçin Öneriler, Toplumun Bilinçlendirilmesi ve Eğitim, Uluslararası İşbirlikleri ve Küresel Farkındalık.

Nükhet Everi: Anadolu Din ve İnançları Platformu'nun (ADİP) "Kültürel Mirasımızı Sırtlayanlar" söyleşisinde konumuz, Nisan 2019'da gerçekleştirdiğimiz "İnanç Mekanlarında Dönüştürmeler" konferansı olacak. Konferansımız, inanç mekanlarının tarihi, kültürel ve hukuki açıdan ele alındığı geniş kapsamlı bir etkinlikti. Bugün bu konferansın yankılarını ve sonuçlarını konuşmak üzere, ADİP kurucu üyesi ve Alevi Düşünce Ocağı Başkanı Doğan Bermek, siyaset ve idare hukuku uzmanı Prof. Dr. İştar Gözaydın ve oryantalist Dr. Vanessa Obaldia'yı ağırılıyoruz.

Doğan Bermek: Kısaca kendimden bahsetmek gerekirse, insan hakları ve halk bilimi üzerine uzun yıllardır çalışmalar yürütüyorum. Son yirmi yıldır ise özellikle Alevilik ve inanç özgürlükleri üzerinde yoğunlaşmış durumdayım. 2019 yılında ADİP'i kurduk ve bu platform altında önemli projeler gerçekleştirdik. Nisan ayında düzenlediğimiz "İnanç Mekanlarında Dönüştürmeler" konferansı da bu projelerden biriydi. İki gün süren bu etkinlik beklediğimizden çok daha fazla ilgi gördü ve birçok akademisyenin katkılarıyla son derece başarılı geçti. Bu konferans, inanç ve dönüştürme ilişkilerinin daha derinlemesine tartışılnmasının ilk adımı oldu.

Nükhet Everi: İştar Hocam, siz de konferansta konuşmacılardan biriydiniz. Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Prof. Dr. İştar Gözaydın: Dinsel mekanların dönüştürülmesi, hem siyaset hem de hukuk açısından çok önemli bir mesele. Tarih boyunca, siyasi iktidarlar kendi inançlarını üstün tutmak ve hakimiyetlerini göstermek için başka inançların mekanlarını dönüştürme çabasında olmuştur. Ortaçağ'dan modern çağa kadar bu durumun birçok örneğini görmek mümkün. Modern çağda, hukuken bu tür dönüşümler mümkün olmasa da, siyasi iktidarlar hala bu eğilimden vazgeçmiyor. Bu nedenle, ADİP'in düzenlediği bu konferans, Anadolu'da inanç mekanlarının nasıl dönüştürüldüğünü derinlemesine inceleme fırsatı sundu.

Nükhet Everi: Vanessa, siz de konferansa uluslararası bir perspektif kattınız. Görüşleriniz nedir?

Dr. Vanessa Obaldia: ADİP çok yeni bir platform olmasına rağmen, kısa sürede etkili çalışmalar yapmayı başardı. Bu konferans, özellikle Ayasofya ve Kariye Camii'nin dönüştürülmesine tepki olarak düzenlendi. Bu dönüşümler, Türkiye içinde ve dışında dini ve siyasi tartışımlar yarattı. Ayasofya'nın müze statüsünden camiye dönüştürülmesi, tarihsel ve kültürel mirasın nasıl korunması gerektiği konusunda dünya çapında bir

tartışma başlattı. Bu nedenle, ibadet yerlerinin ve mekanlarının dönüştürülmesi konusunu daha geniş bir bağlamda ele almak için uluslararası bir konferans düzenledik. Konferansın amacı, inanç mekanlarının tarih boyunca nasıl dönüştürüldüğünü, bu dönüşümlerin sosyal, kültürel ve hukuki etkilerini tartışmaktı.

Nükhet Everi: Vanessa, bu dönüşümlerin küresel etkileri gerçekten önemli bir konu. Doğan Bey, konferansta özellikle hangi konular ele alındı ve hangi sonuçlara ulaşıldı?

Doğan Bermek: Konferans, dört ana tema etrafında şekillendi: Tarihsel Perspektif, Hukuki Boyut, Sosyal ve Kültürel Etkiler ve Gelecek Perspektifleri. Tarihsel Perspektif oturumunda, Anadolu'da farklı dönemlerde gerçekleşen mekan dönüşümleri incelendi. Örneğin, Bizans döneminde kilise olarak inşa edilen yapıların Osmanlı döneminde camiye dönüştürülmesi gibi örnekler tartışıldı. Bu dönüşümlerin nedenleri ve sonuçları üzerinde duruldu.

Hukuki Boyut oturumunda, modern hukukun bu tür dönüşümler karşısında nasıl bir tutum sergilediği ve uluslararası hukukun rolü konuşuldu. Özellikle UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan yapıların statülerinin değiştirilmesi durumunda, uluslararası hukukun devreye girip girmediği tartışıldı.

Sosyal ve Kültürel Etkiler oturumunda ise, mekan dönüşümlerinin toplum üzerindeki etkileri ele alındı. Bir ibadet yerinin dönüştürülmesi, o mekanın çevresindeki topluluğu nasıl etkiler? Toplumsal barış ve hoşgörü üzerinde ne tür sonuçlar doğurur? Bu sorulara yanıt arandı.

Son olarak, Gelecek Perspektifleri oturumunda, bu tür dönüşümlerin önüne geçmek için neler yapılabileceği konuşuldu. Sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası kuruluşların bu konuda nasıl bir rol oynayabileceği, toplumun bilinçlendirilmesi için ne tür çalışmalar yapılabileceği tartışıldı. Konferansın sonunda, tüm bu tartışmaların ışığında, inanç mekanlarının korunması ve dönüştürülmelerine karşı alınacak önlemler konusunda bir bildiri yayınladık.

Nükhet Everi: İftar Hocam, hukuk perspektifinden baktığınızda, bu tür dönüşümlerin uluslararası hukukta nasıl değerlendirildiğini açıklar mısınız?

Prof. Dr. İftar Gözaydın: Uluslararası hukuk, özellikle UNESCO'nun kültürel miras konusundaki anlaşmaları çerçevesinde, kültürel ve tarihi mirasın korunmasını öncelikli olarak ele alır. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan yapılar, sadece buldukları ülkenin değil, tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilir. Bu nedenle, bu tür yapıların statülerinin değiştirilmesi, uluslararası hukukun devreye girmesini gerektirebilir. Ancak, bu konuda her zaman etkin bir denetim veya yaptırım mekanizmasının bulunmaması, bazı sorunlara yol açabilir.

Örneğin, Ayasofya'nın müze statüsünden camiye dönüştürülmesi kararı, birçok uluslararası kuruluş tarafından eleştirildi ve UNESCO, bu kararın gözden geçirilmesi gerektiğini belirtti. Ancak, uluslararası hukuk açısından, bu tür dönüşümlerin engellenmesi veya geri alınması konusunda yeterli araçların olup olmadığı hala tartışmalı bir konudur.

Bu tür dönüşümler, genellikle siyasi iktidarların güç gösterisi olarak değerlendirilir ve bu da hukuki süreçlerin etkinliğini azaltabilir. Dolayısıyla, uluslararası toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuda daha aktif bir rol oynaması gerekmektedir.

Nükhet Everi: Vanessa, uluslararası perspektiften baktığınızda, bu tür dönüşümlerin kültürel miras üzerindeki etkileri hakkında ne söyleyebilirsiniz?

Dr. Vanessa Obaldia: Kültürel mirasın korunması, sadece geçmişe duyulan saygının bir göstergesi değil, aynı zamanda gelecek nesillere aktarılması gereken önemli bir sorumluluktur. İbadet yerlerinin dönüştürülmesi, sadece dini anlamda değil, kültürel ve sosyal anlamda da büyük etkiler yaratır. Bu tür dönüşümler, genellikle bir toplumun kimliğinin ve tarihinin bir parçasını kaybetmesine yol açabilir.

Örneğin, Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi, hem Hristiyan dünyasında hem de laik kesimde büyük tepkiyle karşılandı. Bu tür dönüşümler, toplumlar arasında gerilim yaratabilir ve kültürel çatışmalara yol açabilir. Bu nedenle, ibadet yerlerinin statülerinin değiştirilmesi konusunda daha dikkatli ve duyarlı olunması gerektiğini düşünüyorum. Kültürel mirasın korunması, sadece fiziksel yapıların korunması anlamına gelmez; aynı zamanda bu yapıların taşıdığı tarihsel ve toplumsal anlamların da korunması anlamına gelir.

Nükhet Everi: Doğan Bey, sizce bu tür dönüşümlere karşı toplumun bilinçlendirilmesi nasıl sağlanabilir?

Doğan Bermek: Toplumun bilinçlendirilmesi, bu tür dönüşümlere karşı en etkili savunma mekanizmasıdır. Bu bilinçlendirme süreci, eğitimle başlamalı ve toplumun her kesimine yayılmalıdır. Okullarda, kültürel mirasın önemi ve korunması konusunda dersler verilmeli, öğrenciler bu konuda bilinçlendirilmelidir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları ve medya, bu konuda aktif bir rol oynamalıdır.

Konferansımızda da bu konuya özel bir önem verdik ve birçok öneri sunduk. Örneğin, yerel halkın bu tür dönüşümler hakkında bilgilendirilmesi ve sürece dahil edilmesi, toplumsal kabulü artırabilir. Ayrıca, uluslararası işbirlikleri ve projelerle, kültürel mirasın korunması konusunda küresel bir farkındalık yaratılabilir.

Bu konuda başarılı örnekler de var. Örneğin, İtalya'da birçok tarihi yapı, yerel halkın ve sivil toplum kuruluşlarının çabalarıyla korunmuş ve restore edilmiştir. Bu tür örnekler, bizim için de ilham kaynağı olabilir.

Nükhet Everi: İştâar Hocam, konferansın hukuki boyutunda özellikle dikkat çeken noktalar nelerdi?

Prof. Dr. İştâar Gözaydın: Dikkat çeken birkaç nokta vardı. Birincisi, mevcut yasaların yetersizliği ve bu yasaların uygulanmasında yaşanan zorluklar. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde, kültürel mirasın korunması konusunda yasal düzenlemeler mevcut olmasına rağmen, bu yasaların uygulanması konusunda ciddi sorunlar yaşanabiliyor. İkincisi,

uluslararası hukukun bu konuda nasıl devreye girebileceği. UNESCO gibi uluslararası kuruluşlar, kültürel mirasın korunması konusunda önemli bir rol oynasa da, bu kuruluşların yaptırım gücü sınırlı kalabiliyor.

Bu nedenle, ulusal ve uluslararası düzeyde daha etkili yasaların oluşturulması ve uygulanması gerekiyor. Ayrıca, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu süreçte daha aktif bir şekilde dahil edilmesi büyük önem taşıyor. Konferansın bir diğer önemli sonucu, hukukun yanında, toplumsal farkındalık ve eğitimin de bu süreçte kritik bir rol oynadığının altını çizmesiydi.

Nükhet Everi: Vanessa, konferansın sonuçları ve gelecekte atılması gereken adımlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Dr. Vanessa Obaldia: Konferansın sonuçları, gelecekte atılması gereken adımlar konusunda bize önemli ipuçları verdi. İlk olarak, uluslararası işbirliklerinin güçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kültürel mirasın korunması, sadece bir ülkenin değil, tüm insanlığın ortak sorumluluğudur. Bu nedenle, uluslararası kuruluşlar, hükümetler ve sivil toplum kuruluşları arasında daha güçlü işbirlikleri kurulmalıdır.

İkinci olarak, toplumsal farkındalığın artırılması büyük önem taşıyor. Kültürel mirasın korunması konusunda toplumun her kesiminin bilinçlendirilmesi gerekiyor. Bu bilinçlendirme süreci, okullarda verilecek eğitimlerle başlamalı ve medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmalıdır.

Üçüncü olarak, kültürel mirasın korunması için yerel halkın sürece dahil edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yerel halkın bu süreçte aktif rol oynaması, hem kültürel mirasın korunmasını hem de bu mirasın toplumsal kabulünü artıracaktır. Bu nedenle, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuda daha aktif bir rol oynaması büyük önem taşıyor.